

УДК 65.017.3: 336.563.1 (330.322)

Рагуліна Н. В.

ІНВЕСТИЦІЙНІ ГРАНТИ, ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Однією з головних причин низького розвитку малого бізнесу в країні є неможливість отримання стартового капіталу. Інвестування малого бізнесу в Україні, нажаль, майже відсутнє. Цьому сприяє багато факторів, таких як: відсутність будь-яких державних програм з надання інвестиційних грантів для малого бізнесу, відсутність дієвих, прозорих та легких методів надання інвестицій в малий бізнес, з можливістю зворотного зв'язку – тобто оцінки ефективності надання інвестицій. А використання у якості стартового капіталу довгострокових кредитів, призводить до значного зниження рентабельності, або збитковості. Це пов'язано з економічною нестабільністю країни, що призводить до значного збільшення кредитної ставки. На сьогоднішній день, кредитування start-up (започаткування бізнесу в Україні) комерційними банками майже припинено. На розвиток бізнес-ідеї банки видають гроші лише постійним клієнтам і лише під заставу. Так, корпоративне кредитування малого бізнесу у багатьох банках взагалі заморожено [1]. Тобто, підприємець так і залишає свій проект у стані ідеї. Відсутність системи прозорого надання грантів для започаткування малого бізнесу – є великим недоліком у сьогоднішній інвестиційній політиці.

Одним з напрямків подолання фінансово-економічної кризи в країні є стимулювання малого та середнього бізнесу. Це потребує від виконавчої та законодавчої влади України створення умов та електронних систем для надання інвестиційної підтримки. Це дозволить не тільки створити нові робочі місця, підвищити наповнення державного та міських бюджетів, а й дозволить використовувати інформаційну складову для підвищення якості, продуктивності та ефективності праці не тільки у промислових великих містах та обласних центрах, але і в депресивних регіонах країни.

Розробка методики надання інвестиційних грантів для започаткування малого бізнесу в Україні є однією з важливих задач для негайного вирішення.

Серед українських учених не має єдності щодо сутності фінансового забезпечення діяльності суб'єктів малого підприємництва. Різні аспекти проблеми інвестування малого бізнесу досліджувалися в роботах вітчизняних і зарубіжних науковців: І. Бланка [2], П. Гайдуцького, Б. Губського, К. Дружерученко, В. Корнєєва, Д. Лук'яненка, В. Мартиненко, В. Черняка, А. Губенко та ін. Зважаючи на постійні зміни в економіці, зміни інформаційного простору, а також зростання значення малого бізнесу в економіці України, проблеми інвестування потребують постійного дослідження.

Деякі автори стверджують, що фінансове забезпечення – це формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання [3, 4]. Ще менше узгодженості в науковій літературі щодо визначення сутності фінансового забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва, зокрема суб'єктів малого підприємництва.

В. Мартиненко вивчає теоретико-методологічні засади управління інвестиційним процесом, трансформацію державного впливу на інвестиційний процес в умовах глобалізації, еволюцію державного управління інвестиційним процесом в умовах системної трансформації економіки та суспільства перехідного типу тощо [5]. Роботи Б. Губського, Д. Лук'яненка та О. Мозгового присвячені міжнародній інвестиційній діяльності, внутрішнім і зовнішнім факторам економічної безпеки України, об'єктивним передумовам трансформації економіки України, оцінці активізації інвестування в сучасних умовах, корпоративному управлінню в питаннях залучення інвестицій. Більш свіжіші дослідження провів В. Соловійов. Ним був розглянутий стан інвестування малого і середнього бізнесу в умовах фінансово-економічної кризи з метою визначення проблем та розробки пропозицій щодо їх вирішення.

Але серед невіршених частин загальної проблеми так і залишилось питання відсутності відкриття державних програм з інвестування малого бізнесу.

Метою дослідження є обґрунтування і розробка методичних підходів щодо стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні на основі інвестиційних грантів.

При визначенні методичних підходів для стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні та залученні інвестиційних потоків, розглянемо сфери діяльності, які були б корисними для суспільства і в яких регіонах країни.

Україна володіє великими потенціалом для інвесторів, який залишається невикористаним. На сьогоднішній день, найбільш перспективними галузями розвитку в країні є сфери сільського господарства, інформаційних технологій (ІТ), енергетики, авіації, космічних технологіях. Виходячи з цього переліку, можна зробити висновок, що для започаткування малого бізнесу, та залучення в нього інвестицій можна використати сферу інформаційних технологій, оскільки вона найперспективніша та потребує менш за все витрат та вкладень серед вищенаведених галузей. Треба відмітити, що фонди для підтримки малого бізнесу в Україні мають досить суттєві фінансові обмеження і треба це враховувати при створенні бізнес-проектів. Галузь ІТ технологій розвивається по всьому світу зі швидкістю звука. Напрямок ІТ технологій більше, ніж достатньо. Тобто, майбутнє за інформаційними технологіями. В великих містах країни є всі переваги цієї галузі, що не скажеш про депресивні регіони, такі як сільська місцевість, та дуже малі міста. В сукупності це і може стати бізнес-ідеєю для започаткування малого бізнесу, та створення інвестиційних грантів державою, для фінансової підтримки цієї ідеї та сучасного життя в депресивних регіонах країни.

Для початку, ознайомимось з умовами і правилами отримання грантів в Україні. Для того, щоб отримати грант, треба пройти непросту процедуру створення проекту та пройти з цим проектом конкурсний відбір. Заявник пише докладний план, із зазначенням витрат і термінів, а також описує свій внесок (ту частину витрат, які він візьме на себе або зможе отримати з інших джерел). Заявки проходять етап розгляду в організації, що виділяє грант, і, часто, конкурс між заявками різних учасників. У конкурсі враховується вагомість обґрунтування на отримання фінансування, адекватність необхідних витрат, ступінь підготовки учасника, тривалість результату та ін. [6]. Також має бути створена спеціалізована комісія з відбору конкурсантів для отримання інвестиційного гранту. Для роботи комісії мають бути певні критерії оцінювання проектів (від 0 до 5 балів тощо). Наприклад: кількість створених робочих місць, прибуток компанії, термін реалізації, сума інвестицій, вагомість для суспільства, можливість нецільового використання коштів, страхові ризики, строк окупності, рентабельність. Таким чином, за кількістю набраних балів комісія отримує переможця і цей проект отримує інвестиційний грант для реалізації бізнес-ідеї.

Процес відбору отримання гранту повинен бути повністю публічним, з обов'язковими коментарями експертів, при цьому доцільно виключити можливість впливу на оцінки експертів зовнішніх факторів, тобто виконавець гранту та місце впровадження буде відомо вже після оприлюднення результатів.

Систему контролю цільового використання коштів необхідно базувати на державному контролі та контролі суспільства з прозорими результатами систематизованими по датам виконання пунктів проекту.

Для реалізації електронної системи подачі, відбору та контролю виконання необхідно провести роботу згідно розпорядження кабінету міністрів України від 5 вересня 2012 р. № 634-р «Про схвалення Концепції створення та функціонування інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів», та створити інформаційну систему з веб-доступом, пароллюю ідентифікацією користувачів та з можливістю додавання електронного підпису. Виконання проводити публічно з конкурсами на посади програмістів та постачальників обладнання [7]. Для введення основних даних для отримання інвестиційного гранту розробляється стислий опис проекту: анотація, яка включає назву

і мету проекту; надається об'єкт проекту (товар або послуга); засоби впровадження; перелічуються споживачі об'єкту, надається місце впровадження, термін впровадження, результати впровадження, рентабельність та час його окупності.

Як приклад, розглянемо бізнес-проект з усіма розрахунками та обґрунтуваннями, для реалізації високошвидкісного інтернет доступу для сільської місцевості, з кількістю приватних будинків до 250. При первинному маркетинговому аналізі встановлено, що кількість потенційних абонентів на підключення складає 30 приватних будинків, 3 комерційних підприємства та до 20 абонентів мають намір отримати доступ до мережі інтернет протягом року.

На грудень 2014 року для даного типу селищ доступ до інформаційного середовища Інтернет можливо здійснити за допомогою мобільних операторів зв'язку, які використовують різні технології. Інтернет доступ за допомогою мобільних провайдерів, що існують в країні характеризується вкрай низькою загальною швидкістю, залежністю швидкості від кількості користувачів, а для деяких ще й обмеженням по об'єму завантажених даних. Основна перевага: низькі тарифи та відсутність додаткового обладнання для доступу до мережі інтернет. Окремо хотілося б відмітити забезпечення доступом до мережі інтернет сільської адміністрації. Для цього кожній адміністрації за державні кошти придбано по 3G модему обраної компанії мобільного оператора з прошитими даними для входу. Але майже всі сільські адміністрації знаходяться в зоні gsm прийому, і всі закуплені модеми не працюють. Окрім міста обласних центрів, де й так є можливість отримати високошвидкісний інтернет за оптичною технологією.

Існує також технологія cdma (CDMA, 3G). Зв'язок за допомогою цих провайдерів характеризується малою швидкістю доступу (до 3 Мб), низькою стабільністю, значним зниженням швидкості у часи пік, досить значною вартістю обладнання, важкість налаштування обладнання (встановлення підсилюючої антени відповідним спеціалістом).

Вартість умовно безлімітних пакетів* цих провайдерів приведена в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика вартості отримання інтернет послуг за допомогою технологій CDMA, 3G в Україні

Провайдер	Тип тарифу	Фінансові витрати
PEOPLEnet ping 60-300 получение 0,24 Мб/с передача 0,54 Мб/с	Інтернет 900 МБ/доба, обсяг трафіку на швидкості до 3,1 Мбіт/с*	145 грн. на місяць (з ПДВ та ПФ)
Мінімальна вартість обов'язкового додаткового обладнання, як то антена, кронштейн, модем, кабель, встановлення.		Одноразові витрати 280 + 60 + 349 + 40 + 150 = 879 грн.
Інтертелеком ping 60-300 получение 0,24 Мб/с передача 0,54 Мб/с	Інтернет 1 000 МБ/доба, обсяг трафіку на швидкості до 3,1 Мбіт/с*	199 грн. на місяць (з ПДВ та ПФ)
Мінімальна вартість обов'язкового додаткового обладнання, як то антена, кронштейн, модем, кабель, встановлення.		Одноразові витрати 280 + 60 + 399 + 40 + 150 = 929 грн.

*Після досягнення зазначеного в тарифному пакеті обсягу трафіку вводиться обмеження швидкості до 128 кбіт/с.

На кінець 2014 року близько 30 приватних будинків підключили інтернет від вищенаведених в табл. 1 операторів.

Основні недолік даних пакетів: низька швидкість завантаження файлів навіть у межах пакетного трафіку, існування обмеження на пакетний трафік, велика залежність швидкості зв'язку від кількості працюючих одночасно абонентів.

Виходячи з проведеного аналізу надання безлімітного та високошвидкісного інтернет доступу є актуальним для даного селища.

На сучасному етапі розвитку надання високошвидкісного інтернету доцільно за технологією FTTH (Fiber-to-the-home) волокно до будинку, а використання оптичного обладнання GEPON, дозволить мінімізувати витрати на кількість оптичного кабелю.

При отриманні державних інвестицій, компанія може надавати пільговий доступ до мережі інтернет об'єктам соціальної сфери селища: школі; дитячому садочку; амбулаторії, районній адміністрації. Для забезпечення рентабельності мінімальний тарифний пакет необхідно встановлювати на рівні 150 грн., при цьому, мінімальну швидкість доступу до мережі інтернет необхідно надавати у розмірі 10 МБ, тариф зі швидкістю доступу до мережі інтернет 20–100МБ доцільно встановити на рівні 200–250 грн.

Вхідні дані для розрахунку вартості обладнання проекту та терміну окупності (при безвідсотковому кредитуванні):

- мінімальна кількість абонентів – 30;
- максимальна кількість абонентів на перший рік роботи компанії – 50;
- максимальна довжина оптичного каналу до абонента – 2 км;
- вартість зовнішнього інтернет каналу – 1.800 грн. на місяць;
- мінімальна заробітна плата – 1.218 грн.

Розрахунок терміну окупності інвестицій проведемо з урахуванням мінімальних потреб підприємства, мінімальних тарифів та кількості абонентської бази.

Початкова кількість абонентів: 30 приватних будинків; мінімальний тариф 150 грн. в місяць, кількість робітників компанії 1. Сумарні надходження з оплати абонентів складають 4.500 грн. Вартість обладнання: сервер 23.000 грн., OLT BDCOM P3310 + модуль GEPON 23.000 грн., зварювальний апарат dvr-730 52.900 грн., кабель, муфти, настінний бокс, крос та кріплення 16.100 грн.

Поточні витрати: оренда магістрального каналу ємністю 10 Мб – 1 200 грн. в місяць; заробітна плата співробітника компанії з урахуванням соціальних відрахувань складає 2.500 грн. в місяць; вартість електроенергії (роботу одного сервера з максимальною потужністю 500 Вт): 360 кВт×1,30 грн. = 489,6 грн., ставка податку в 2015 році для платників податків на загальній основі складає 15 % від прибутку. Сумарно поточні витрати складають 3 411,4 грн.

Виходячи з можливості отримання кредитних коштів у розмірі 117.000 грн., та не враховуючи відсотки по кредиту, розрахунок зменшення кредитної заборгованості наведено на рис. 1.

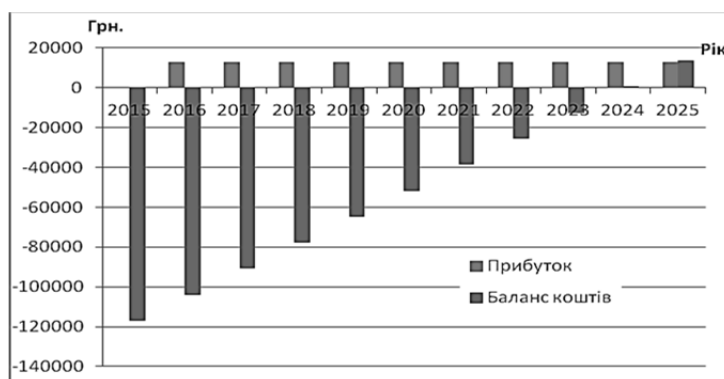

Рис. 1. Кредитна заборгованість інтернет провайдера на 2015–2025 роки (при постійній абонентській базі – 30 господарств)

З рис. 1 видно, що через 10 років роботи інтернет провайдера заборгованість складе 0 грн. Для підвищення ефективності роботи підприємства необхідно збільшити клієнтську базу. На рис. 2 показано прогнозоване мінімальне збільшення клієнтської бази на 2015–2025 роки. Виходячи з цього кредитна заборгованість інтернет провайдера зміниться, дані розрахунку наведено на рис. 3.

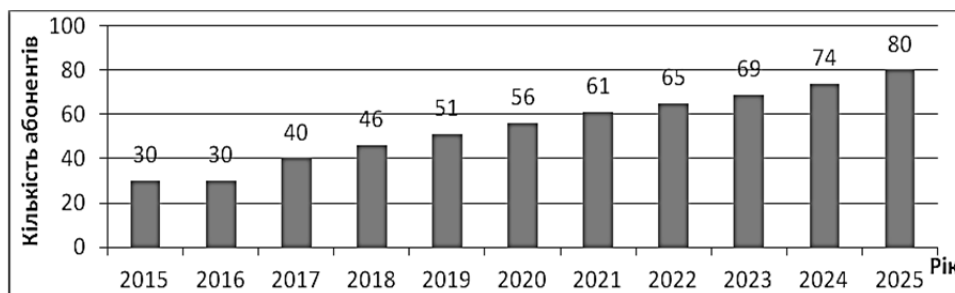

Рис. 2. Прогнозоване мінімальне збільшення клієнтської бази інтернет провайдера на 2015–2025 роки.

При цьому, термін окупності підприємства складає 5 років.

Маючи на руках розроблений бізнес-план, керівник проекту зіштовхується з проблемою відсутності інформації про державну фінансову підтримку, з відсутністю сервісу для подальших дій для потенційного отримання інвестиційного гранту.

Для реалізації подібних ІТ проектів, на основі Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», 5 пункту «про забезпечення повсюдного доступу до телекомунікаційних послуг та інформаційних ресурсів», а саме: «...створення в усіх населених пунктах України можливостей для доступу до мережі Інтернет, у тому числі шляхом розбудови мережі пунктів колективного доступу» [8] необхідно внести нові пункти до статті 4 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [9], пункт 4 викласти у такій редакції: замість «забезпечення фінансової державної підтримки малих і середніх підприємств шляхом запровадження державних програм кредитування, надання гарантій для отримання кредитів, часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами» надрукувати «...часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами, інвестиційної грантової підтримки». Розділ IV «Державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва» доповнити пунктом «Процес надання інвестиційної грантової підтримки проводити на базі електронної системи подачі, відбору, контролю виконання та відображення результатів, яка є публічною, відкритою, з можливістю громадського контролю та впливу на результати та з можливістю інтегрування до соціальних мереж».

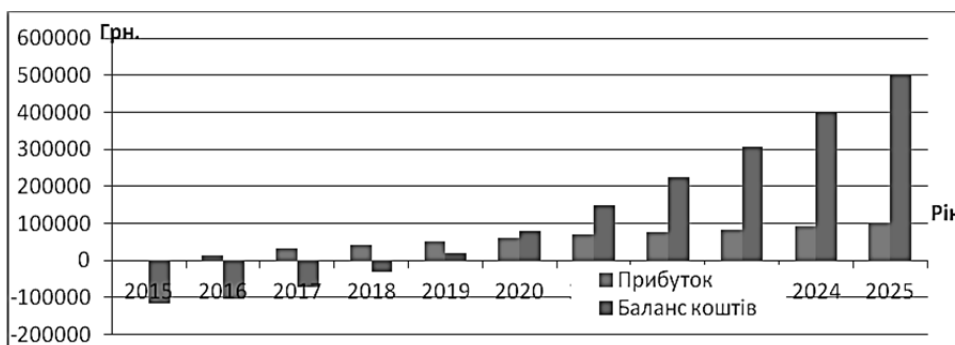

Рис. 3. Кредитна заборгованість інтернет провайдера на 2015–2025 роки з урахуванням збільшення клієнтської бази

Після цього необхідно створити електронну систему, яка дозволить виконати наступні пункти: проводити електронну реєстрацію проектів для отримання грантів, надавати інформацію про пріоритетні напрямки державної підтримки та фінансування, публічну систему відбору кращих проектів, прозорість контролю за реалізацією проекту та публічність результатів роботи проекту. При цьому система повинна легко інтегруватися в сучасні соціальні мережі, для збільшення прозорості та коригування напрямку розвитку. Як прототип системи реєстрації проектів доцільно взяти існуючі кращі сучасні розробки: електронна конкурсна система міжнародного фонду Відродження [10]. Основні переваги даної системи: розбиття

інформації на смислові блоки, як то реєстраційна картка, організація (фізична особа), анотація, бюджет, додатки, коментарі; впливаючи інтуїтивно зрозумілі підказки до кожної інформаційного блоку який заповнює користувач, система меню при введенні даних адреси, автоматичне визначення поштового індексу, система завантаження ідентифікаційних файлів юридичної або фізичної особи. Основні недоліки системи: відсутність реєстрації з цифровим підписом, відсутність додання електронного підпису заповнених форм, неможливість отримання варіанту заповнених даних для паперового друку та додання мокрих печаток юридичної особи.

Результати реалізації проекту доцільно виводити у вигляді стрічки новин окремою сторінкою, з можливістю публічної оцінки.

ВИСНОВКИ

Визначено одні з основних недоліків державної інвестиційної політики та запропоновано концентрацію інвестиційних потоків на малому бізнесі. Обґрунтовані і розроблені методичні підходи щодо стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні на основі інвестиційних грантів.

Надані рекомендації щодо внесення нових даних до статті 4 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» у наступній редакції: замість «...часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами» викласти «...часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами, грантової підтримки;». Розділ IV «Державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва» доповнити пунктом «Надання інвестиційної грантової підтримки проводити на базі електронної системи подачі, відбору, контролю виконання та відображення результатів, яка є публічною, відкритою, з можливістю громадського контролю та впливу на результати та з можливістю інтегрування до соціальних мереж».

Розроблена методика створення ІТ системи надання державних інвестиційних грантів. Наведено приклад розрахунку вхідних даних для ІТ системи. Запропонований варіант проекту для подання на конкурс для отримання інвестиційного гранту.

Таким чином, інвестиційні гранти є досить важливим важелем в розвитку малого бізнесу в Україні. Під цим слід розуміти комплекс методів та заходів щодо забезпечення фінансової допомоги в започаткуванні малого бізнесу в Україні. При цьому необхідно розуміти, який внесок це несе для суспільства в цілому та особливо для віддалених регіонів країни. Так як, інформаційні технології – це перспектива розвитку майбутнього покоління, поліпшення роботи державних адміністрацій та полегшення взаємодії суспільства і державних органів, треба для їх підтримки витратити вагомую частину державних інвестиційних фондів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Соловійов В. М. Інвестування малого і середнього бізнесу: проблеми та шляхи розв'язання / В. М. Соловійов. // Державне будівництво, 2009. – № 1.
2. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. // – К. : Эльга, Ника-Центр, 2006. – 552 с.
3. Нехайчук Д. В. Фінансове забезпечення розвитку підприємств регіону [Текст]: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Д. В. Нехайчук. // – Одеса : Одеський держ. екон. ун-т, 2008. – 225 с.
4. Воробьев Ю. Н. Инвестирование [Текст] : учеб. пособие [для вузов] / Ю. Н. Воробьев, Е. И. Воробьева // Симферополь : Таврия, 2004. – 339 с.
5. Мартиненко В. Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: монографія / В. Ф. Мартиненко // – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 296 с.
6. Википедия – свободная энциклопедия. Процедура получения гранта [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
7. Розпорядження кабінету міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/634-2012-p>.
8. Закон України. «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» / Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – С. 102.
9. Закон України. «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» / Відомості Верховної Ради України. 2013. – № 3. – С. 23.
10. International Renaissance Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irf.ua/>

Стаття надійшла до редакції 12.05.2015 р.